

UDK 050(497.4)

Edo Škulj

Škočjan 12
SI-1311 Turjak

Vse slovenske G(e)rlice

All »Slovene Turtledove« (Slovenske Gerlice)

Ključne besede: Slovenska gerlica, Gerlica, Grlica**Keywords:** Slovene Turtledove, Turtledove, Turtledove Review

POVZETEK

SUMMARY

Predmet obravnave so štiri glasbene zbirke s podobnimi naslovi: *Slovenska gerlica*, (Fleišmanova) *Gerlica*, (Kumarjeva) *Grlica* in revija *Grlica*. Naslov hoče objeti vse štiri zbirke, zato je nekoliko zapleten. - *Slovenske gerlice* je izšlo sedem zvezkov (1848, 1848, 1850, 1852, 1859, 1859, 1862). Tretji zvezek je uredil Gregor Rihar, morda tudi ostalih prvih šest. Peti in šesti zvezek sta celota s skupnim naslovom: *Venec slovenskih pesem dr. Fr. Prešern-a. Napevi od Kamillo Mašek-a*. Sedmi zvezek je uredil Jurij Fleišman. - Potem ko je izdal 7., zadnji zvezek *Slovenske gerlice*, je Jurij Fleišman leta 1864 izdal drugo zbirko v treh zvezkih z naslovom *Gerlica*, v kateri je naredil izbor napevov iz prvotne zbirke. Zdi se, da Fleišman ni imel namena izdati celotne pesmarice, saj je pobral uspešnice iz *Slovenske gerlice* in jih izdal kot *Gerlica*. Poleg tega so v tretjem zvezku pesmi iz 1. in 2. zvezka. - Proti koncu leta 1933 je Srečko Kumar v Zagrebu začel izdajati *Grlico* s podnaslovom *Revijalna zbirka omladinske muzike*,

The subject under discussion deals with four music collections with similar titles: *Slovene Turtledove* (Slovenska gerlica), (Fleišman's) *Turtledove* (Gerlica), (Kumar's) *Turtledove* (Grlica) and the *Turtledove Review* (Grlica). Hence the rather complicated heading of the article. - The *Slovene Turtledove* was published in seven volumes (1848, 1848, 1850, 1852, 1859, 1859, 1862). The third was edited by Gregor Rihar, and so were presumably the other six volumes. The fifth and the sixth represent a whole under the title: *A Wreath of Slovene Poems by Dr. Fr. Prešeren. Tunes by Kamillo Mašek* (Venec slovenskih pesem dr. Fr. Prešern-a. Napevi od Kamillo Mašek-a). The seventh volume was edited by Jurij Fleišman. - After having issued the seventh, i.e. last volume of the *Slovene Turtledove*, in 1864 Jurij Fleišman published a second edition in three volumes under the title *Turtledove*, in which he made a selection of melodies from the former collection. Fleišman does not seem to have intended to publish the entire song-book, choosing only the »hits« from the *Slovene*

ki jo je sam urejal in izdajal. - Leta 1953 je začela izhajati revija *Grlica* s podnaslovom Revija za mladinsko zborovsko glasbo, ki jo je izdajal Aktiv ljubljanskih srednješolskih profesorjev glasbe, založila pa Mladinska knjiga. Z 9. letnikom se je *Grlica* iz Revije za mladinsko zborovsko glasbo prelevila v Revijo za glasbeno vzgojo, hkrati je odgovorno uredništvo prevzel Pavle Kalan. Sprememba je bila napovedana v uvodniku *Grlica* pred novimi nalogami, ki sta ga podpisala uredništvo in uprava. Sprememba ni bila toliko v glasbenih prilogah kot v knjižnem delu. *Grlica* je leta 1988 po 35 letih od ustanovitve, vendar v 28. letniku sklenila svoje izhajanje.

Turtledove, and issuing them as *Turtledove*. Apart from that, the third volume also contains songs from the first and second volume. - In Zagreb, towards the end of 1933, Srečko Kumar began editing and publishing a *Periodical collection of youth music* (Revijalna zbirka omladinske muzike), titled *Turtledove*. - In 1953, another *Turtledove* began to appear, this time with the subtitle Magazine for choral youth music, issued by the Work team of the Ljubljana secondary school music teachers, and published by Mladinska knjiga. In its ninth year of publication it was converted into a periodical for music education, with Pavle Kalan as editor. The changes were explained in an editorial under the heading *Turtledove* facing new tasks, and signed by the editorial and administrative boards. The musical supplements hardly altered in contrast to the changes in the textual sections. Nevertheless, in 1988, after 35 years since its founding, *Turtledove*, having reached its 28th volume, ceased to be published for good.

Predmet obravnave v tem članku so štiri glasbene zbirke s podobnimi naslovi: *Slovenska gerlica*,¹ (Fleišmanova) *Gerlica*, (Kumarjeva) *Grlica*² in revija *Grlica*.³ Naslov hoče objeti vse štiri zbirke, zato je nekoliko zapleten.

Ko je Anton Slomšek »na svetlo dal« *Drobtince za novo leto 1846*, je vsebino razdelil takole:

- A. Stare resnice v novi obleki.
- B. Prigodbe vesele in žalostne.
- C. Razgled za stare ino mlade.
- D. Prilike ino basni.
- E. Oglédalo za šolo.
- F. Slovenska gerlica.

Na naslednji strani razdelka je dvostih, ki bo z večjimi ali manjšimi spremembami ostal vodilo naslednjim izdajam:

»Slovenska gerlica v domačim logi rahlo poje,

Povabi spevati vse brate ino sestre svoje.«

Razdelek Slovenska gerlica ima naslednje skupine:

- I. Pesme ljubeznive matere.
- II. Pesme za dobro voljo.
- III. Pesme za kratek čas.
- IV. Pesme za pobožnost. Zadnja v tej skupini je Slomškova *V nebesih sem doma*.

Slomšek je uredil le prva dva letnika *Drobtinc*, ker mu škofovska obremenitev ni dopuščala, da bi zbornik še naprej urejal. Nasledil ga je celjski opat Matija Vodušek. *Drobtinc* je izšlo 20

¹ Prim. J. Snoj, *Slovenska gerlica*, v: ES.

² Čeprav je Srečko Kumar izdajal svojo *Grlico* v Zagrebu, jo smemo uvrstiti med slovenske izdaje, saj so pri njej sodelovali številni slovenski skladatelji in glasbeni pisci. V *Grlici* so namreč izhajali članki in skladbe v slovenščini in hrvaščini.

³ Prim. J. Snoj, *Grlica*, v: ES.

letnikov. Ker so bili nekateri letniki dvojni, nosi 20. letnik letnico 1869. Od 1846 so izhajale v Gradcu, od leta 1863 pa v Mariboru z naslovom *Slomškove Drobtnice*. Vseh prvih 20 letnikov ima razdelek Slovenska gerlica. Leta 1887 jih je v Ljubljani obnovil Frančišek Lampe z naslovom *Drobtnice* in so izhajale do leta 1901, vendar brez Slovenske gerlice.⁴

1. Slovenska gerlica

Mesec dni po marčni revoluciji, aprila 1848, je bilo v Ljubljani ustanovljeno Slovensko društvo, ki je zlasti pod Bleiweisovim vodstvom poudarjalo uveljavljanje slovenščine v javnosti. To so skušali doseči z vrsto kulturnih prireditev (béseda), dramskimi predstavami, zbiranjem gradiva za slovar slovenskega jezika, organiziranjem skupine, ki je pripravljala slovenski prevod zakonov s področja civilnega in kazenskega prava, zavzemali so se za ustanovitev univerze v Ljubljani. Po zaslugi društva so poslovenili ulična imena v Ljubljani.⁵

Prva beseda je bila že 30. maja 1848. Poročilo v *Novicab* mdr. pravi: »Vsi spevi so obilno zbranim poslušavcem takó močno dopadli, de niso bili zadovoljni, jih le enkrat slišati; iz vsih strani je donélo 'še enkrat, še enkrat.' Resnica je pa tudi, da zala pevka, vsi pevci in govorniki so se tako slavno obnašali, de današnja beseda je bila gotovo nar prijetniši vsih letašnjih Ljubljanskih koncertov.« Poročilo pa sklène: »Ne moremo tega popisa dokončati, de bi se ne zahvalili gosp. Bučarju, ki si je za napravo prve slovenske besede toliko truda prizadjal; pohvaliti moramo pa tudi gosp. Mašeka, učenika Ljubljanske muzikalne šole, ki je le za klavir napravljene rečila pa v celo muziko prestavil in pa gosp. Fleišmana, ki s pravim veseljem in hvale vredno umetnostjo napeve slovenskih pesem zлага. Tudi orkester se je dobro deržal.«⁶

Druga beseda je bila po treh tednih, 19. junija 1848. Med drugim Bleiweisove *Novice* poročajo: »Po tem je nastopil pevec Prešernove mične pesmi 'Pod oknam', katero je gosp. Fleišman v kej prijetni napev zložil, katero nam je gosp. Pevec tudi prav lepo zapel in poslušavcem globoko v srce segel [...] Bleško jezero, pesem zloženo od gosp. K. Hueberja in v muziko postavljeno od mladiga gosp. Mašeka, so gospodične v zboru prav prijetno dvakrat pele.«⁷

Novice iz 2. avgusta 1848 prinašajo *Razglas pomenkov in opravil slovenskiga družtva v Ljubljani v odbornih sejah*. Številka 8 se glasi: »Se je sklenilo na svitlo dati vse doslej v gledišu pete slovenske pesmi, in se je izročila ta naloga posebnimu odboru.«⁸ Žal ne pove, kdo so odborniki bili. Glede na prejšnje poročilo bi lahko sklepali, da sta bila zanesljivo Mašek in Fleišman, morda pa tudi Bučar kot nujno tretji. Tako sta nastala oba prva zvezka *Slovenske gerlice*. Bila sta prav kmalu tiskana, kajti *Novice* z dne 4. oktobra 1848 prinašajo pod naslovom *Slovenske pesmi* naslednje sporočilo: »Iz zbirke slovenskih pesem, pod naslovom *Slovenska gerlica*, izdavana od slovenskiga družtva v Ljubljani, sta ravno prva dva že davnej pričakovana zvezka na svitlo prišla, in se dobista, zvezek po 15 kr., v pisarnici slovenskiga družtva in pri gosp. J. Blazniku na prodaj. Pervi zvezek obseže 11, drugi 10 v Ljubljanskim gledišu petih pesem; besede in note za petje in glasovir (klavir) so v prav ličnim tisku; zato bosta ta dva zvezka vsim prijatlam in prijaticam domačiga petja gotovo zlo dopadla.«⁹ Na občnem zboru 22. novembra 1848 pa je bilo povedano, da »prodajajo se zlo«.¹⁰

⁴ Prim. J. Šifer, *Drobtnice*, v: ES. Pravzaprav ni jasno, zakaj se pesmarica imenuje po grlici, ki ni ptica pevka, saj ne poje, ampak gruli.

⁵ Prim. S. Granda, *Slovensko društvo*, v: ES.

⁶ Dr. Bleiweis, *Prva beseda Ljubljanskiga slovenskiga zbora v Ljubljanskim gledišu, 30. dan veliciga travna*, v: N 6 (1848), 96; prireditev je bila 30. maja in ne 30. aprila, kot nekateri pišejo.

⁷ *Druga beseda, napravljena od slovenskiga družtva v Ljubljanskim gledišu 19. dan tega mesca*, v: N 6 (1848), 110, 116.

⁸ *Razglas pomenkov in opravil slovenskiga družtva v Ljubljani v odbornih sejah*, v: N 6 (1848), 133.

⁹ *Slovenske pesmi*, v: N 6 (1848), 170.

¹⁰ *Velki zbor slovenskiga družtva v Ljubljani 22. listopada*, v: N 6 (1848), 218: »Slov. pesem smo nabrali dva zvezka in ju pod naslovom: Slov. gerlica na svitlo dali na potroške družtva. Prodajajo se zlo.«

Slovenske gerlice je izšlo sedem zvezkov. Iz naslednjega seznama razberemo naslov pesmi, zasedbo, avtorja skladbe in avtorja besedila.

[1.] *Slovenska gerlica. Venec slovenskih pesem na svitlo dan od Slovenskiga društva v Ljubljani. Prvi zvezek.* [Ljubljana 1848]

Zvezek ima naslednje skladbe:		Skladatelj:	Pesnik:
1. Slovincov národna pesem /	napev s kl.	Napev stari	B. Potočnik
2. Slovenski duh	napev s kl.	Po národno slovanski pesmi	
3. Popotnik	napev s kl.	–	J. Strela
4. Veselja dom	napev s kl.	A. M. Slomšek	A. M. Slomšek
5. Dolenska	napev s kl.	B. Potočnik	B. Potočnik
6. Pôd oknam	napev s kl.	J. Fleišman	F. Prešeren
7. Moje jutro	napev s kl.	J. Padovec	L. Vukotinovič
8. Moje drago	napev s kl.	J. Padovec	L. Vukotinovič
9. Dolenska zdravica	napev s kl.	Iz pesem krajnskiga naroda	
10. Zadovoljni Krajnc	napev s kl.	Napev star [...]	V. Vodnik
11. Zvonikarjeva	napev s kl.	B. Potočnik	B. Potočnik

[2.] *Slovenska gerlica. Venec slovenskih pesem na svitlo dan od Slovenskiga društva v Ljubljani. Drugi zvezek.* [Ljubljana 1848]

1. Naprej	napev s kl.	Napev ilirski	Jeriša (pr.)
2. Slovenca dom	napev s kl.	Napev slovanski	A. Pirnat
3. Mornar	napev s kl.	J. Fleišman	F. Prešeren
4. Slovenska deklica	napev s kl.	Napev ilirski	Jeriša (pr.)
5. Planinar	napev s kl.	B. Potočnik	B. Potočnik
6. Tri pesmice v eni	napev s kl.	Napev ilirski	L. Vukotinovič
7. Bleško jezero	napev s kl.	K. Mašek	K. Huber
8. Gorenska zdravica	napev s kl.	Gorenska pesem	–
9. Pesem slovenskih [...]	napev s kl.	J. Fleišman	F. Malavašič
10. Moj spominik	napev s kl.	Napev star kranjski	V. Vodnik

1. in 2. zvezek sta leta 1852 doživela drugi natis, in sicer tako zvesto, da je pri cesarski himni še vedno omenjen cesar Ferdinand, čeprav je že 2. decembra 1848 prestol zasedel cesar Franc Jožef I.¹¹

[3.] *Slovenska gerlica. Venec slovenskih pesem na svitlo dan od Slovenskiga društva v Ljubljani. Tretji zvezek.* [Ljubljana 1850]

1. Planinar	napev s kl.	B. Potočnik	B. Potočnik
2. Dolenska	a) razstavno s kl.	B. Potočnik	B. Potočnik
	b) sostavno	B. Potočnik	B. Potočnik
3. Zvonikarjeva	[sostavno] s kl.	B. Potočnik	B. Potočnik
4. Svarjenje	[razstavno]	Krajnska národna pesem	
5. Stari Krajnc	napev s kl.	J. Fleišman	Poženčan
6. Vse mine	a) razstavno	Slovenska národna pesem	
	b) sostavno	Slovenska narodna pesem	

¹¹ Prim. B. Wacha, *Habsburžani*. Ljubljana 1994, 388.

7. Strunam	sostavno s kl.	–	F. Prešeren
8. Spomin Val. Vodnika	a) razstavno s kl.	J. Fleišman	F. Prešeren
	b) sostavno	J. Fleišman	–
9. Sarafan	napev s kl.	–	–
10. Slavška reč	[sostavno]	Pisma [...] od Dragiča Rusana	

3. zvezek je izšel šele leta 1850, saj v Novicah beremo: »3. zvezek *Slovenske gerlice* (slovenskih pesem z napevi) od slovenskiga društva v Ljubljani na svitlo dajane, je prišel ravno zdej od slavniga gospoda Riharja v red djan na svitlo. Gosp. udje v Ljubljani so naprošeni, ga v pisarnici pri gosp. Brusu brez plačila sprejeti; gosp. udam po deželi se bo po pošti poslal. – Kdor ta zvezek kupiti želi, ga dobi pri gosp. Blazniku za 15 krajc.«¹²

[4.] *Slovenska gerlica. Venec slovenskih pesem na svitlo dan od Slovenskiga društva v Ljubljani. Četerti zvezek. Natis iz kamnotiskarnice Jožefa Blaznika 1852.*

[1.] Zdravica	napev + 4–glas.	B. Ipavic	G. Križan
[2.] Slovo od lastovke	napev s kl.	Stara kranjska	V. Orožen
[3.] Milica	napev s kl.	Napev moravski	Fr. Cegnar
[4.] Vsakimu svoje!	napev s kl.	V. Lisinski	Fr. Cegnar
[5.] Veseli godec	napev s kl.	G. Rihar	J. Žemlja
[6.] Vojaška	napev s kl.	Napev češki [...]	Fr. Cegnar
[7.] Prevzetna	napev s kl.	Gorenska pesmica	–
[8.] Prediška	napev s kl.	Fr. Markiseti	Poženčan
[9.] Zdravica	napev s kl.	B. Potočnik	B. Potočnik
[10.] Življenje	napev s kl.	G. Rihar	J. Uršič

Tudi za 4. zvezek vemo, kdaj je izšel. Poleg tega da je letnica pri tiskarju, leta 1852 v *Novicah* piše: »Četerti zvezek *Gerlice*, izdajane po slovenskim društvu v Ljubljani, je prišel na svetlo. Zapopade v ličnim natisu in zvezku deset pesm z napevi (vižami) za klavir, ktere bojo gotovo pevcam in pevkam prav všeč. Veličina 4. zvezka je kakor je bila prvih dveh zvezkov. Dobi se v gosp. Blaznikovi tiskarnici v Ljubljani za 15 krajc.«¹³ Za naklado ne vemo, vemo pa, da je leta 1853 Blaznik imel še vse štiri zvezke na zalogi: »*Slovenska gerlica*, to je, zbirka naj lepših slovenskih pesem, I., II., III. in IV. zvezik, se dobiva v založbi J. Blaznika v Ljubljani na bregu Nr. 190 po 15 krajc. zvezik.«¹⁴

Iz poročila zvemo, da je bil 3. zvezek »od slavniga gospoda Riharja v red djan«. Ne vemo pa, kdo je uredil 1., 2. in 4. zvezek. Rihar je bil edini človek, ki je v Ljubljani imel izkušnje z urejanjem pesmaric. Leta 1844 in 1845 je izdal oba zvezka *Viž za svete pesmi*, ki so bile po obsegu nekaj izjemnega že same na sebi, kaj šele v tedanjih okoliščinah. Pa tudi kot tiskarski podvig so *Viže* velikanski uspeh. Zato ga je lahko Slovensko društvo naprosilo, naj uredi prve zvezke *Slovenske gerlice*. Iz tega lahko sklepamo, da je možno, morda celo verjetno, da je Gregor Rihar uredil prve štiri zvezke zbirke.¹⁵ Tega mnenja je tudi Pavel Kozina.¹⁶

Gregor Rihar je šele v 4. zvezku objavil dve lastni skladbi: *Veseli godec* in *Življenje*, ki ga je Gregor Rihar ml. vključil med *Národne napeve*, ki jih je po skladateljevi smrti založila Jera Rihar.¹⁷ Zanimiv primer pa predstavlja skladba *Strunam* na Prešernovo besedilo, ki je izšla

¹² 3. zvezek *slovenske gerlice*, v: N 8 (1850), 124.

¹³ N 10 (1852), Oglasnik št. 33.

¹⁴ N 11 (1853), Oglasnik št. 21 (prva dva zvezka seveda v ponatisu).

¹⁵ Prim. E. Škulj, *Gregor Rihar (1796–1863)*, Ljubljana 2003, 71–76.

¹⁶ Prim. P. Kozina, *Gregor Ribarjeva »Strunam«*, v: Z 2 (1926), 46–48.

¹⁷ V 7. zvezku je izšla še Riharjeva *Sarica*, ki je izšla leta 1854 v Vencu četrtozglasnih pesem, ki ga je izdal skladatelj sam.

trikrat, in sicer prvič brez navedbe skladatelja v 3. zvezku *Slovenske gerlice*, ki ga je zanesljivo uredil Gregor Rihar, drugič v 5. zvezku med skladbami Kamila Maška, in sicer na prvem mestu, tretjič pa v 3. zvezku *Gerlice*, kjer je urednik Jurij Fleišman kot skladatelja navedel: »G. Richar.« V to vprašanje se je leta 1926 poglobil Pavel Kozina in izsledke objavil v Zborih.¹⁸ Žal, avtor ni ustrezno ugotovil izhajanja *Slovenske gerlice*, saj pri obeh izdajah poenostavlja naslov zbirke in vse zvezke imenuje kar *Gerlica*.

[5.] *Slovenska gerlica. Venec slovenskih pesem dr. Fr. Prešern–a. Napevi od Kamillo Mašek–a. Peti zvezek. V Ljubljani 1859.*

1. Strúnam	4–gl. s kl.	Kamillo Mašek	France Prešern
2. Deklétam	napev s kl.	Kamillo Mašek	France Prešern
3. a) Pod ôknam	napev s kl.	Kamillo Mašek	France Prešern
b) Pod ôknam	napev s kl.	Kamillo Mašek	France Prešern
4. Prôšnja	napev s kl.	Kamillo Mašek	France Prešern
5. Kam?	napev s kl.	Kamillo Mašek	France Prešern
6. Ukázi	napev s kl.	Kamillo Mašek	France Prešern
7. K slovésu	napev s kl.	Kamillo Mašek	France Prešern
8. Sila spominja	napev s kl.	Kamillo Mašek	France Prešern

[6.] *Slovenska gerlica. Venec slovenskih pesem dr. Fr. Prešern–a. Napevi od Kamillo Mašek–a. Šesti zvezek. V Ljubljani 1859.*

9. Zgublêna vera	napev s kl.	Kamillo Mašek	France Prešern
10. Mornar	napev s kl.	Kamillo Mašek	France Prešern
11. a) Soldáška	napev s kl.	Kamillo Mašek	France Prešern
b) Soldáška	4–gl. moški zbor	Kamillo Mašek	France Prešern
12. V spominj Valentina [...]	napev s kl.	Kamillo Mašek	France Prešern
13. V spominj Andréja [...]	napev in 4–gl.	Kamillo Mašek	France Prešern
14. Od želézne céste	dvospev	Kamillo Mašek	France Prešern
15. Zapušêna	napev s kl.	Kamillo Mašek	France Prešern
16. Nezakónska máti	napev s kl.	Kamillo Mašek	France Prešern

5. in 6. zvezek sta zasnovana kot celota, zato se oštevilčenje 5. nadaljuje v 6. zvezku. Razen prve so vse skladbe tukaj prvič objavljene. Vprašanje pa je, kdaj so te skladbe nastale. Iz skladb samih bi težko prepoznali kakšno skladateljevo zorenje, zato je težko določati vrstni red nastajanja. Sicer pa, ker gredo skladbe po vrsti glede na vrstni red v Prešernovih *Poezijah*, bi lahko mislili, da so tudi v tem vrstnem redu nastale. Drugo vprašanje zadeva glasbeno obliko. Ali so to samospevi? Če hočemo odgovoriti na to vprašanje, se moramo vrniti v leto 1848 in imeti pred očmi vso zbirko *Slovenskih gerlic*. Iz poročil o izvajanju v besedah in iz namena, ki ga je imela *Slovenska gerlica*, bi težko sklepali, da so bile izvedene skladbe pravi samospevi. Res je, da je »zala pevka« sama zapela ob spremljavi klavirja, drugo skladbo pa so »gospodične v zboru« zapele. Verjetno gre bolj za enoglasne zборе s klavirjem, ki ga lahko zapoje in sam pevec, kot pa za prave samospeve. Tudi če pogledamo oba prva zvezka *Slovenske gerlice*, so vse skladbe napev s klavirjem ali morda celo klavirske skladbe s podloženim besedilom.

5. in 6. zvezek *Slovenske gerlice* nosita sicer letnico 1859, vendar tega leta nista izšla, saj v *Novicah* na začetku leta 1860 beremo: »Zornica nam je bila obljubljena, ravno tako 5. zvezek

¹⁸ Prim. P. Kozina, *Gregor Ribarjeva -Strúnam-*, v: Z. 2 (1926), 46–48.

Slovenske gerlice, pa ne una ne ta se ni zgodila.¹⁹ Pač pa sta izšla leta 1860. Spet v *Novicah* beremo: »Slovenska Gerlica; 5. zvezek. Pesmi Prešernove, napevi Mašekovi. Pesnik in skladatelj počivata v hladnem grobu, njune kosti trohniijo pod grudo, oba spita večno spanje v črni zemlji do sodnega dne; ali njuni umotvori živijo med nami, razveseljujejo nam serca, budijo nas k delavnosti in vabijo k posnemanju. Težko smo pričakovali Gerlice, prišla je in prinesla nam zraven medu dosti pelina, opomnivša nas: ni ga več, ki me je poslal k vam! Slovenska Gerlica; 6. zvezek. (Kakor pri 5. zvezku).²⁰

Kdo je uredil 5. in 6. zvezek *Slovenske gerlice*? Kamilo Mašek je umrl 29. junija 1859 v Stainzu na Štajerskem, kamor je odšel na zdravljenje že 19. maja.²¹ Potemtakem svoje zbirke sploh ni videl tiskane. Še bolj pomembno pa je, da ni opravil korektur, ker je tiskarskih napak kar precej, in to očitnih.²²

[7.] *Slovenska gerlica. Venec slovenskih pesem na svitlo dan od Slovenskiga društva v Ljubljani. Sedmi zvezek. Natis iz kamnotiskarnice Jožefa Blaznika.* [1862]

[1.] Burdnica	moški zb.	
[2.] Savica	moški zb.	Dr L. Toman-a / Nap. G. Riharja
[3.] Samče	mešani zb.	
[4.] Prostost	2-spev s kl.	Dr L. Toman-a / Nap. J. Fleišman-a
[5.] Na razhodu	2-spev s kl.	Bes. Dr L. Toman-a / Napev J. Goršič-a
[6.] September	napev s kl.	Besede Vilher-ja / Nap. J. Fleišman-a
[7.] Studenček	moški zb.	Besede Obalo / Nap. J. Fleišman-a
[8.] Ločenje	2-spev s kl.	Posl. Ant. Leban
[9.] Delapust	napev s kl.	Besede Praprotnik-a / Nap. J. Fleišman-a
[10.] Sanjač	2-spev s kl.	J. Hašnik-a
[11.] Gorska	2-spev s kl.	Narodna

Iz kratke notice v *Novicah* zvemo: »Slovenska gerlica, 7. zvezek, sestavil Juri Fleišman.«²³

2. Fleišmanova Gerlica

Potem ko je izdal 7., zadnji zvezek *Slovenske gerlice*, je Jurij Fleišman²⁴ leta 1864 izdal drugo zbirko v treh zvezkih z naslovom *Gerlica*, v kateri je naredil izbor napevov iz prvotne zbirke. V *Novicah* namreč beremo: »Slovenska Gerlica; pomnožena nova izdaja. Trije zvezki; vredil Juri Fleišman. Gerlice imamo do zdaj sedem zvezkov.«²⁵

Zvezki so imeli naslednjo vsebino:

¹⁹ A. K. Cestnikov, *Slovensko slovstvo v letu 1859*, v: N 18 (1860), 5.

²⁰ A. K. Cestnikov, *Slovensko slovstvo v letu 1860*, v: N 19 (1861), 22.

²¹ Prim. J. Mantuani, *Mašek Kamilo*, v: SBL II, Ljubljana 1933–1952, 69.

²² Prim. E. Škulj, *Kamilo Mašek in France Prešeren*, v: Maškov zbornik, Ljubljana 2002, 123–134.

²³ A. K. Cestnikov, *Slovensko slovstvo v letu 1862*, v: N 21 (1863), 20.

²⁴ Jurij Fleišman (Beričevo, 18. 4. 1818 – Ljubljana, 23. 5. 1874) je bil po poklicu učitelj, v glasbi pa samouk z razmeroma preprosto kompozicijsko tehniko. Bil je ključna skladateljska osebnost v dobi nacionalnega navdušenja, ki ga je spodbudila marčna revolucija. Njegove skladbe so večinoma izšle v zbirkah *Šolarske pesmi* (1860), *Mišne slovenske zdravnice I–IV* (1860–1863), *Slovenska beseda I–III* (1864), pa tudi v več zvezkih *Slovenske gerlice* (1848–1862). Kot zgodnji romantik se je opiral na klasicistične vzore. Zaradi prikupne melodike in ljudske občutenosti so mnoge njegove pesmi splošno priljubljene (*Luna sije*) (prim. A. Rijavec, *Flejšman [Flejšman], Jurij*, v: ES).

²⁵ A. Kos, *Pregled slovenskega slovstva v letu 1864*, v: N 23 (1865), 12.

[1.] *Gerlica. Venec slovenskih pesem. Vredil J. Fleišman. I. zvezek. Nova izdaja. Cena 50 krc. Založil in natisnil Jožef Blaznik v Ljubljani. [1864]*

[1.] Cesarska pesem	mešani zb.	Národna pesem
[2.] Slovenski duh	mešani zb.	Besede J. Strelove / Napev stari
[3.] Popotnik	napev s kl.	Besede in napev A. M. Slomška
[4.] Veselja dom	napev s kl.	Besede in napev B. Potočnika
[5.] Dolenska	2–spev s kl.	Besede D ^{of} Prešernove / Napev J. Fleišmanov
[6.] Pod ôknam	moški zb.	Besede Ljud. Vukotinoviča / Napev J. Padovcov
[7.] Moje jutro	napev s kl.	Besede Ljud. Vukotinoviča / Napev J. Padovcov
[8.] Moje drago	napev s kl.	Iz pesem krajnskiga naroda
[9.] Dolenska zdravica	2–spev s kl.	Besede V. Vodnikove / Napev stari krajnski
[10.] Zadovoljni Krajnc	napev s kl.	Besede in napev B. Potočnika
[11.] Zvonikarjeva	moški zb.	Besede D ^{of} L. Toman–a /
[12.] Občutki	napev s kl.	Napev Josipine Turnogradske Toman–ove
[13.] Na jezeru	moški zb.	Besede in napev M. Vilharja

[2.] *Gerlica. Venec slovenskih pesem. Vredil J. Fleišman. II. zvezek. Nova izdaja. Cena 50 krc. Založil in natisnil Jožef Blaznik v Ljubljani. [1864]*

[1.] Naprej	napev s kl.	Narodna
[2.] Slovenca dom	napev s kl.	Besede A. Pirnata / Napev slovanski
[3.] Mornár	napev s kl.	Besede D ^{ja} Prešerna / Napev J. Fleišmana
[4.] Slovenska deklica	napev s kl.	Narodna
[5.] Planinar	napev s kl.	Besede in napev Blaža Potočnika
[6.] Tri pesmi v eni	napev s kl.	Besede Vukotinoviča / Napev ilirski
[7.] Bleško jezero	napev s kl.	Besede K. Huberja / Napev Kam. Mašeka
[8.] Zdravica	napev s kl.	Narodna
[9.] Pesem stražnikov	napev s kl.	Besede F. Malavašiča / Napev J. Fleišmana
[10.] Moj spominik	napev s kl.	Besede V. Vodnika / Napev krajnski
[11.] Ljubezin domovine	napev s kl.	Besede B. Potočnika
[12.] Lahko noč	moški zb.	Besede Malavašiča / Napev Kam. Mašeka

[3.] *Gerlica. Venec slovenskih pesem. Vredil J. Fleišman. III. zvezek. Nova izdaja. Cena 50 krc. Založil in natisnil Jožef Blaznik v Ljubljani. [1864]*

[1.] Planinar	napev s kl.	Besede in napev B. Potočnika
[2.] Dolenska	mešani zb.	Besede in napev Blaža Potočnika
[3.] Zvonikarjeva	napev s kl.	Besede in napev B. Potočnika
[4.] Stvarjenje	mešani zb.	Narodna pesem
[5.] Stari Krajnc	napev s kl.	Besede Poženčana / Napev J. Fleišman–a
[6.] Vse mine	mešani zb.	Narodna pesem
[7.] Strunam	moški zb.	Besede D ^f Prešerna / Napev G. Richarja
[8.] Spomin Vodnika	mešani zb.	Besede D ^f Prešerna / Napev J. Fleišman–a
[9.] Sarafan	napev s kl.	Slovanska n[arodna]
[10.] Slovanska reč		moški zb. Slovanska narodna
[11.] Zvečirna		moški zb. J. Fleišman–a

Zdi se, da Fleišman ni imel namena izdati celotne pesmarice, saj je pobral uspešnice iz *Slovenske gerlice* in jih izdal kot *Gerlica*. Poleg tega so v tretjem zvezku pesmi iz 1. in 2. zvezka. To bi nakazovalo na dejstvo, da vsi trije zvezki le niso izšli sočasno, čeprav vsi v teku leta 1864.

3. Kumarjeva Grlica

Proti koncu leta 1933 je Srečko Kumar²⁶ v Zagrebu začel izdajati *Grlico* s podnaslovom *Revijalna zbirka omladinske muzike*, ki jo je sam urejal in izdajal. Proti koncu *Uvodne besede* opiše svoj načrt: »Sklenil sem zbrati snov, ki odgovarja v prvi vrsti umetniškimi principom in jo porazdeliti tako, da jo izdam v desetih zaporednih mesečnih zvezkih. Vsak zvezek bo imel 24 tiskanih notnih strani in bo sestavljen tako, da ga mladinski zbori – katerim je namenjen – lahko uporabijo v celoti kot program enega šolskega koncerta. Ako se ena ali druga pesem izpusti, bo program še vedno dovolj obširen. V poznejših zvezkih podam navodila, kako se dajo programi kombinirati iz snovi različnih zvezkov. Vsak zvezek bo imel književno prilogo na ca. 8 straneh z estetskopedagoškimi članki, razpravami, vprašanji, biografijami, poročili. Ob koncu leta se bodo dali deseteri zvezki povezati v knjigo: priloge skupaj, note skupaj in tako bo zbirka podala verno sliko mladinske glasbene literature ene cele dobe.«²⁷

Iz kratkih notic na platnicah zvemo, da je prvi zvezek izšel decembra 1933 in da »drugi zvezek izide ob božiču«. Zvezki imajo naslednje oznake: I (1933–1934), II (1933–1934), III (1933–1934), IV (1933–1934), V (1933–1934), VI–VII (1934–1935), VIII–IX–X (1934–1935). Med pisci so: Adamič E., Druzovič H., Grbec I., Sancin M.; med skladatelji pa: Adamič E., Bravničar M., Grbec I., Kogoj M., Luzevič F., Osterc S.²⁸ Na koncu desetega zvezka je Kumar v *Listinici uredništva* poročal: »S pričujočim desetim zvezkom je revijalna zbirka mladinskih zborov zaključena. S tem smo izpolnili našim naročnikom dano obvezo. Da se je mogel ta cilj doseči, gre v prvi vrsti hvaležnost našim sodelavnikom za tako veliko število poslanih pesmi; nadalje dobri volji in potrpežljivosti naročnikov, vključno z nekaterimi zvezki; za nagrado za to smo književno prilogo povečali za nekoliko strani.«

4. Revija Grlica

Leta 1953 je začela izhajati revija *Grlica* s podnaslovom *Revija za mladinsko zborovsko glasbo*, ki jo je izdajal Aktiv ljubljanskih srednješolskih profesorjev glasbe, založila pa Mladinska knjiga. Uredniški odbor so sestavljali Radovan Gobec (odgovorni urednik), Pavle Kalan, Janez Kuhar, Slavko Mihelčič in Ciril Pregelj. Uvodnik z naslovom *Naš delovni načrt* se najprej navezuje na Kumarjevo *Grlico*: »Odkar je prenehala izhajati zadnja mladinska glasbena revija (Srečko Kumar: *Grlica*), bo kmalu minilo 20 let. V tem času se je spremenilo marsikaj. Hvaležni smo sicer uredniku Srečku Kumarju in njegovi edinstveni zbirki, ki je postavila [slovensko] mladinsko zborovsko glasbo na evropsko višino in skrbela mladinske zборе s tolikšnim bogastvom, da ga ne bodo izčrpali še nekaj desetletij; vendar pa je treba vzeti v poštev dejstvo,

²⁶ Srečko Kumar (Kojško, 1. 4. 1888 – Portorož, 9. 2. 1954), glasbeni pedagog in zborovodja. Leta 1913 je diplomiral iz klavirja na konservatoriju Tartini v Trstu in se izpopolnjeval v Leipzigu. Obetajočo pianistično kariero je kmalu zamenjal s pedagoškim in narodnoobrambnim prosvetnim delom. V Trstu je ustanovil in vodil pevski zbor Učiteljske zveze Julijske krajine (1921–1926), v Ljubljani pa Učiteljski pevski zbor (1925–1934). Deloval je tudi v Zagrebu (1927–1936) kot profesor na GA in Glasbeni šoli Lisinski ter zborovodja pevskega zbora Kolo. V Beogradu je bil (1936–1945) učitelj na raznih glasbenih šolah, po vojni pa na rodnom Goriškem (1945–1947) in Koprskem, kjer je postavil temelje glasbenega šolstva. Po vrsti zborovodskih in glasbenih tečajev je ustanovil glasbeno šolo v Portorožu (1948), iz katere se je razvil Center za glasbeno vzgojo v Kopru (prim. M. Studen, *Kumar, Srečko*, v: ES).

²⁷ *Grlica* je imela tekoče oštevilčene strani, in sicer skladbe z arabskimi, članke pa z rimskimi številkami.

²⁸ Prim. E. Škulj, *Kazalo slovenskih glasbenih revij*, v: NZ 44 (1992), št. 6, 122–123.

da je vojna vihra uničila v Sloveniji skoraj vse izvode stare Grlice in da je poleg tega dorasel mlajši rod zborovodij, ki stoje skoraj praznih rok ob svojih zborih.²⁹ Po tej navezi na predvojno Grlico uredniški odbor ugotavlja naslednja dejstva: »Nov čas je utrdil novo miselnost, ki terja od nas novih, sodobnih in naprednih proizvodov umetnosti. Na drugi strani pa so se sprostile vse ukaželjne in glasbene kulture žejne sile ljudstva in našle izraza osnovanju nešteti novih glasbenih šol in zborov, ki so nas našli nepripravljene tako v pogledu strokovnega kadra, pedagoške doraslosti, zadostne kvantitete in kvalitete muzikalij itd.«

Z 9. letnikom se je *Grlica* iz Revije za mladinsko zborovsko glasbo prelevila v Revijo za glasbeno vzgojo, hkrati je odgovorno uredništvo prevzel Pavle Kalan. Sprememba je bila npovedana v uvodniku *Grlica* pred novimi nalogami, ki sta ga podpisala uredništvo in uprava. Sprememba ni bila toliko v glasbenih prilogah kot v knjižnem delu. Mdr. piše: »Razen člankov o vprašanih glasbene vzgoje in primerov glasbenih učnih ur bomo letos objavili tudi druge zanimive in za slehernega glasbenega pedagoga koristne članke.«³⁰

Z 12. (1967/68) letnikom je prevzel uredništvo Jakob Jež in ga obdržal do konca izhajanja revije. Kot profesor na Glasbenem oddelku nekdanje Pedagoške akademije v Ljubljani si je Jakob Jež do konca te ustanove prizadeval za izboljšanje položaja glasbene vzgoje. Mnogim glasbenim učiteljem je bila *Grlica* edini pripomoček, iz katerega so črpali nove ideje za svoje pedagoškoustvarjalno delo. Uredništvo *Grlice* je znalo tenkočutno prisluhniti vprašanjem glasbene vzgoje, s svojim delovanjem skrbelo za primerno gradivo ter hkrati skušalo zapolniti vrzeli, ki so nastajale kot posledica odnosa širše družbene skupnosti do tega področja.

Pod Ježevim uredništvom je *Grlica* objavila številne kakovostne članke. V rednih rubrikah knjižne priloge je *Grlica* vplivala na kakovost glasbenopedagoškega dela.

1) Rubrika V razredu je prinesla primere vzornih nastopov v razredu, vzorce dobro zasnovanih učnovzgojnih priprav na pouk, prispevke o skupinski improvizaciji, glasbenih pravljicah, predšolski glasbeni vzgoji, prispevke o metodičnih vprašanih instrumentalnega pouka v glasbenih šolah.

2) V rubriki Kako je z glasbeno vzgojo drugod, so bili objavljeni pogovori s priznanimi tujimi glasbenimi strokovnjaki, prevodi prispevkov iz tujih glasbenih revij in poročila naših pedagogov z obiskov v tujini.

3) V rubriki Naš razgovor oz. Predstavljamo vam je *Grlica* odprla pogled smerem in oblikam glasbenega delovanja: vsem področjem glasbene vzgoje od vzgojnovarstvenih ustanov do visokih strokovnih glasbenih šol; tu so pogovori z uspešnimi glasbenimi pedagogi, glasbenimi ustvarjalci in poustvarjalci (dirigenti, zborovodje), glasbenimi založniki, informacije o glasbenih knjižnicah, elektronskem studiu v Beogradu, Orffovem inštitutu v Salzburgu, o glasbenoorganizacijskem delu, glasbenih festivalih ipd.

4) V rubrikah Zapisi, Vtisi, Ocene oz. Vesti in prikazi so zbrana poročila o delovanju pevskih zborov, zborovodskih seminarjih, republiških revijah pevskih zborov v Zagorju, o Mladinskem pevskem festivalu v Celju, o Zagrebškem bienalu, o republiških revijah in tekmovalnih učencev in študentov glasbe itd.

5) V rubriki Izšlo je *Grlica* seznanjala bralce z novimi izdajami knjig in priročnikov z glasbenega področja, plošč in notnega gradiva.

Notni del *Grlice* vsebuje skladbe, namenjene šolskim zborom. Veliko število skladb je nastalo prav na pobudo *Grlice* in so jih prispevali slovenski skladatelji od najstarejše do najmlajše skladateljske generacije. Izstopajo zlasti tematsko zaokrožene številke, ki izpričujejo skrb za kakovostno in zanimivo glasbeno literaturo: zbirka 63 kánonov (12, 1968, št. 3) s

²⁹ *Naš delovni načrt*, v: *Grlica* 1 (1953/54), 1; uvodnik je podpisal Uredniški odbor, vendar je napisan v prvi osebi ednine (-mislím).

³⁰ *Grlica pred novimi nalogami*, v: *Grlica* 9 (1963), 1.

pretežno novimi deli 25 slovenskih avtorjev in zbirka skladb za mladinski zbor v tehniki *ostinata* (15, 1972/73, št. 3–4). *Dragocena* je tudi izdaja *Kogojevih pesmi za mladino* (16, 1973/74, št. 3–5) s tehtno uvodno razpravo *Po stopinjab časa* in z uredniškim poročilom Boruta Loparnika. Korenit premik v načinu skladanja za mladino kaže prva v *Grlici* objavljena novotarska kompozicija *Vožnja* Lojzeta Lebiča (17, 1974/75, št. 1–2). Temu je kmalu sledila sklenjena številka sicer ne izrazito korenitih, pa vendar svežih, preprostih in netradicionalno naravnanih 38 skladbic s spremljavo glasbil z naslovom *Pojem–plešem* Jakoba Ježa (18, 1975/76, št. 1–2).

Grlica je leta 1988 po 35 letih od ustanovitve, vendar v 28. letniku³¹ sklenila svoje izhajanje. Na koncu preglednega članka, iz katerega so vzeti zgornji podatki, se Darja Frelih sprašuje: »Grlica je izgubila svoje gnezdo. Bodo njeni mladiči še kdaj radostno poleteli v svet?»³²

Če je slovensko glasbeno založništvo v 156 letih zmoglo kar štiri Grlice, zakaj ne bi v bližnji prihodnosti zmoglo še pete? Ali šeste?

³¹ *Grlica* je izhajala 35 let, vendar ima zaradi preskokov le 28 letnikov: 1 (1953/54), 2 (1955/56), 3 (1957), 4 (1958), 5 (1959), 6 (1960), 7 (1961), 8 (1962), 9 (1963), 10 (1964/65), 11 (1966), 12 (1967/68), 13 (1969/70), 14 (1971/72), 15 (1972/73), 16 (1973/74), 17 (1974/75), 18 (1975/76), 19 (1976/77), 20 (1978), 21 (1979), 22 (1980), 23 (1981), 24 (1982), 25 (1983), 26 (1984/85), 27 (1985/86), 28 (1987/88). Nekaj časa je izhajala po koledarskem, nato po šolskem letu. Tako je nastal zamik sedmih let.

³² Prim. D. Frelih, *Grlica do današnjega dne*, v: *Grlica* 28 (1987/88), 122–123.